

Problems in Egeria's Diary / Letters of her Pilgrimage, the Itinerarium hypotézu, že prvá časť zachovaného textu po 23, 10 predstavuje časť (list) napísanú chronologicky až po časti o jeruzalemskej liturgii.

V predstavovanej knihe sa našej verejnosti dostáva do rúk precízne pripravený bilingválny text, ktorý môže vzbudiť záujem nielen historikov všeobecných či historikov umenia, literatúry, liturgie, kresťanstva, klasických filológov a jazykovedcov, ale aj tých, ktorí nepohrdnú zoznámením sa s jednou vzdelanou sebavedomou láskavou dárou.

Alexandra Dekanová

JAGIEŁŁO, Michał: SŁOWACY W POLSKICH OCZACH I – II. Warszawa : Biblioteka Narodowa, Podhalańska Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, 2005. 342 s., 452 s.

O poľsko-slovenských kultúrnych, politických, spoločenských a národnostných vzťahoch bolo napísané množstvo drobných článkov, populárnych publikácií a vedeckých monografií, ktoré boli donedávna roztrúsené po rôznych novinách, časopisoch a knižniciach.

Dostupné poľské písomné záznamy o Slovákoch – ich národných tradíciách, kultúre, území a štátnosti – sa rozhodol zmapovať Michał Jagiełło, poľský spisovateľ, publicista, politik, bývalý riaditeľ poľskej Národnej knižnice a v neposlednom rade milovník Tatier a priaznivec Slovenska a Slovákov. Vo svojej dvojdielnej knihe *Slowacy w polskich oczach* chronologicky predstavuje rôznorodé informácie z poľskej tlače, cestopisov, beletrie, odborných kníh, pamätníkov, drobných poznámok a korešpondencie, ktoré boli venované rôznym aspektom existencie slovenského národa. Výskumný materiál pre svoju knihu našiel autor v poľskej Národnej knižnici (Biblioteka Narodowa), v Univerzitetnej knižnici (Biblioteka Uniwersytecka) vo Varšave, v Jagiellońskiej knižnici (Biblioteka

Jagiellońska) v Krakove, v Tatranskom múzeu (Muzeum Tatrzańskie) v Zakopanem, v Slovenskej národnej knižnici v Martine, v Knižnici národného ústavu Ossolinskich (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) vo Wroclawi a v Tešínskej knižnici (Książnica Cieszyńska) v poľskom Tešíne (I. diel, s. 22).

Na príklade citovaných ukážok Jagiełła zobrazuje, aké mali Poliaci predstavy o tom, čo sa nachádza na druhej strane Karpát, ako objavovali slovenské územie, slovenský ľud, jazyk, akými cestami spoznávali slovenské tradície, slovenský kultúrny, spoločenský a politický život. Aby mohol komplexne a v celej zložitosti zachytiť nazeranie Poliakov na Slovensko a Slovákov, ukazuje ho na pozadí prelínania sa poľsko-slovenských vzťahov so vzťahmi poľsko-maďarskými, poľsko-rakúskymi, poľsko-českými a okrajovo aj poľsko-ruskými. Vďaka tomu vzniká mnohorozmerná panoráma toho, čo Poliaci napísali o Slovákoch na pozadí meniacich sa politických a spoločenských pomerov od 18. do začiatku 20. storočia.

Prvý diel Jagiełlovej práce je súborom rôznorodých svedectiev o území z južnej strany Karpát a o ľude, ktorý používa slovenskú reč. Ide o veľmi bohatú bibliografiu poľských textov o Slovákoch rozšírenú autorským komentárom, objasňujúcim málo známe údaje z poľských a slovenských dejín, ktoré mali a ešte stále majú vplyv na vzťahy dvoch susedných národov.

Autor začína textami objavujúcimi územie na juh od štátno-politickej hranice poľsko-uhorskej. Vyhľadáva príklady z cestopisov, ktoré zobrazovali výlety na južnú stranu Tatier, sleduje literatúru o zbojníctve a zbojníkoch, v ktorej vedľa maďarských a nemeckých názvov boli uvádzané aj slovenské pomenovania štítov a kúpeľných miest. Ponúka čitateľovi cestovanie od „terra incognita“ (I. diel, s. 244) do krajiny Slovákov, vážne témy prepleta historickými a etnografickými svojráznosťami.

Citujúc úryvky z dobovej tlače a prvých vedeckých prác venovaných Slovákom upozorňuje, kedy Poliaci začali hovoriť o slovenskom národe a nie iba o regionálnom etniku. Ilustruje, ako poľskí cestovatelia, spisovatelia a publicisti zobrazo-

vali slovenský ľud. Prechádza od „exotických farieb“ (Slováci skoro ako Indiáni), cez stereotypné obrázky „vyrasteného Slováka a spievajúcej Slovenky“, až po vecné, realistické informácie.

Širší záujem o slovenský národ a jeho kultúru vznikol v Poľsku v súvislosti so zbieraním slovanských starožitností. Jagieľo ukazuje, ako na poľské územie prenikali slovenské ľudové piesne, o. i. aj Kollárove *Národné zpievanky*, ktoré boli prekladané a publikované v dobovej tlači. Hoci Poliáci veľmi nepoznali diela slovenských tvorcov, poznali mená slovenských dejateľov a spisovateľov (A. Bernolák, J. Kollár, J. Hollý, P. J. Šafárik, J. M. Hurban, L. Štúr, J. Kalinčiak, J. M. Hodža, S. Chalupka, A. Sládkovič, J. Botto, J. Francisci, P. Dobšinský, M. Hattala, V. Paulíny-Tóth, J. Záborský, J. Parlárík, K. Banšell, P. Országh Hviezdoslav, S. H. Vajanský, A. H. Škultéty). V Jagieľovej knihe nájdeme ohlasy na tvorbu slovenských romantikov a realistov, na činnosť martinského centra. Máme možnosť sa dozvedieť, aké boli odozvy na pôsobenie najväčších osobností slovenského verejného a kultúrneho života, pri akých príležitostiach písali o nich v poľskej tlači, čo bolo vyzdvihované a čo kritizované, kedy boli zdôrazňované estetické hodnoty a kedy národnostný charakter tvorby. Jagieľom citované príklady odzrkadľujú paradox vo vzájomných poľsko-slovenských kontaktoch, keď sa záujem slovenských romantikov o Poľsko v tridsiatych rokoch 19. storočia nestretol s rovnakým záujmom o Slovákov na poľskom území. Zato koncom 19. storočia, keď sa prostredie slovenských dejateľov orientovalo na cárske Rusko a zreteľne sa dištancovalo od Poliakov, vzniklo veľa poľských prác o národnej, politickej a kultúrnej situácii Slovákov.

Veľa pozornosti Jagieľo venuje aj periodikám, ktoré sa zaoberali problematikou Slovenska. Jedným z takých časopisov bola *Gwiazdka Cieszyńska* redigovaná Štúrovým priateľom z bratislavského evanjelického lýcea Pawlom Stalmachom. Ďalším zdrojom informácií pre M. Jagieľu bol krakovský *Świat Słowiański*, *Gazeta Podhalańska*, ako aj napr. ženský týždenník *Bluszcz*, v ktorom boli zmienky o Vahsovej, Šol-

tésovej a Podjavorinskej. Okrem tlače autor cituje pasáže z vedeckých prác, ktoré sa profesionálne zaoberali Slovákmí. Nevynecháva ani encyklopedické heslá venované slovenskému národu a slovenskej literatúre.

Jagieľo predstavuje Slovensko ako územie mnohých kultúr, národností, jazykov a náboženstiev. Kultúrne otázky prepája s národnostnými a politickými. Poukazuje na príčiny odlišného prístupu Poliakov a Slovákov k panslavizmu a všeslovanstvu. Vysvetľuje postoj Poliakov k revolúcii 1848 a k situácii Slovákov v tomto období. Ukazuje, čo Poliáci vedeli a ako reagovali na politiku Maďarov (poľských „bratankov“) voči Slovákom a aké boli vzťahy medzi Poľskou republikou a Československom v medzivojnovom období. Neobchádza ani rok 1938, keď poľská armáda vstúpila na územie Československa; ani rok 1939, keď slovenská armáda vstúpila spolu s nemeckou armádou do Poľska. Poukazuje na využívanie, resp. na pokusy využívania Slovákov v politických hrách, v ktorých bolo zaangażované Poľsko.

Veľa pozornosti venuje Jagieľo aj otázkam národnej príslušnosti, tvorby národnej totožnosti a nacionálnym hnutiam vznikajúcim v 19. storočí. Vecne, hoci ostražito, otvára nepríjemné, ponuré a hanblivé karty susedského spolunažívania. Nenecháva žiadne biele miesta v mapovaní vnímania Slovákov Poliakmi a opačne. Súvisí to najmä s tzv. spornými, pohraničnými územiami, čiže oblasťami Spiša, Oravy a Čadce, obývanými Slovákmí a Poliakmi. V tomto kontexte sa autor sústreďuje na problém národnostného uvedomovania sa na etnicky zmiešaných a pohraničných územiach najmä začiatkom 20. storočia. Ukazuje, ako tento problém zobrazovali a využívali jazykovedci, historici, národnostní dejatelia, občania týchto území a v neposlednom rade aj poľskí, slovenskí a českí politici.

Problému spolunažívania Poliakov a Slovákov v poľsko-československom a poľsko-slovenskom pohraničí je venovaná skoro polovica druhého dielu Jagieľovej knihy, kde sa autor postupne prestáva zaujímať o texty venované všeobecným problémom celého Slovenska a sústre-

d'uje sa hlavne na články zaoberajúce sa národnou totožnosťou Poliakov na území Slovenska a slovenskou národnostnou menšinou v Poľsku.

Pokiaľ v prvom diele autor iba zdržanlivo, vecne komentoval citované texty a nechával zaznieť rôznorodé subjektívne názory, v druhom diele sa prejavuje jeho osobná zaangažovanosť. Vyjadruje svoj postoj tak k otázke národnej identity Poliakov a Slovákov v pohraničí, ako aj k problému kultúrneho, spoločenského a náboženského kultivovania národných hodnôt a tradícií v prostredí slovenskej menšiny v Poľsku. Ako štátny tajomník na poľskom ministerstve kultúry osobne poznal národnostné problémy na etnicky zmiešaných územiach. Preto o. i. môže predstavovať argumenty oboch strán bez emocionálneho zaujatia, ktoré je bežné nielen medzi občanmi pohraničia, ale aj medzi autormi píšucimi o národnostných problémoch na týchto územiach. Jagieľo nikoho neobviňuje, iba vysvetľuje genézu vzájomných poľsko-slovenských antagonizmov na začiatku 20. storočia, za Slovenského štátu, ako aj po druhej svetovej vojne. Tieto texty nie sú ľahkým čítaním, nie je ľahké priznať sa k vlastným chybám, no v záujme „partnerského susedstva“, ktoré Michal Jagieľo postuluje, je potrebné ich pomenovať, vypočúť názory druhej strany a začať konštruktívnu diskusiu.

Kniha *Słowacy w polskich oczach* môže plniť aj úlohu učebnice. Poliakom ponúka informácie o málo známych slovenských dejinách a slovenskej literatúre. Texty dopĺňajú početné fotografie slovenských spisovateľov a historické rytiny slovenských miest. Slovákom objasňuje vnútorné aj európske príčiny a dôsledky poľských politických rozhodnutí a prináša panorámu názorov na Slovákov, od sympatie k antipatii, od ľahostajnosti k spriaznenosti, od povýšenosti k partnerstvu.

Napriek záplave bibliografických údajov a spravodajskému charakteru potvrdzuje dielo Michala Jagieľu tézu, že história je príbehom, ktorý tvoria nielen vážne udalosti, ale hlavne subjektívna skúsenosť.

Irena Bilińska

KUBÍČEK, Tomáš – WIENDL, Jan (ed.): *VÍRA A VÝRAZ*. Sborník z konferencie „... bývalo u mne zotvíváno...“ Východiska a perspektivy české křesťanské poezie a prózy 20. století. Brno : Host, 2005. 477 s.

Vydavateľstvo Host Brno vydalo v roku 2005 konferenčný zborník s titulom *Víra a výraz*, ktorý sa zaoberá východiskami a perspektívami českej kresťansky orientovanej umeleckej tvorby 20. storočia. Pojmy „východiská a perspektívy“ v nadpise zborníka nemajú ráz chronologickej dištinkcie (napr. duchovná tvorba prvej polovice 20. storočia a tvorba druhej polovice 20. storočia s presahom do nového milénia). Východiskom sa v zborníku rozumie duchovná umelecká tvorba, ktorá je jednoznačne inšpirovaná spiritualitou určitej konfesie (napr. katolicizmus v tvorbe autorov katolíckej moderny). Perspektívy predstavujú diela, ktoré editori zborníka označujú ako spirituálne orientované; tieto umelecké diela stvárnajú rozmanito hľadajú spiritualitu v bližšie nešpecifikovanom konfesijnom rámci, pričom na kresťanské inšpirácie nadväzujú voľne, polemicky či parodicky.

V rámci „východísk“ sa v zborníku koncentruje pozornosť predovšetkým na osobnosť a tvorbu Jana Zahradníčka (1905 – 1960), ktorého 100. výročie narodenia bolo podnetom pre zorganizovanie konferencie o jeho diele. Nasledujú bloky historických štúdií o českom katolicizme prvej polovice 20. storočia a o českej tradicionalistickej literárnej kritike 20. storočia. Pod „perspektívy“ možno zahrnúť blok *Poetika a poetiky české křesťanské (spirituální) poezie a prózy*, ktorým editori zasadili bádanie o kresťanskej (spirituálnej) tvorbe do širšieho rámca. K východiskám obsahovo patrí aj celok *Jan Čep a Jakub Deml*, hoci ho editori zaradili až ako poslednú časť zborníka.

Prvá, pomerne rozsiahla časť zborníka je venovaná samotnému Janovi Zahradníčkovi (celkovo dvanásť referátov zaradených do troch diskusných častí). Prekvapujúco veľa referujúcich sa koncentrovalo na otázky súvisiace s dejinami. Autori sa zamerali na spracovanie dobové-